

Openbaredienstencontract voor personenvervoersdiensten per spoor in België

Voorafgaande specificaties van de doelstellingen,
het voorwerp en de reikwijdte van de toekomstige concessie.

2 april 2021

Woordenlijst

Onderhandse gunning: procedure voor het toekennen van een openbaredienstencontract zonder voorafgaande openbare aanbestedingsprocedure.

Concessie: een contract voor het beheer en de exploitatie van passagiersvervoersdiensten per spoor gedurende een beperkte periode.

Openbaredienstencontract: beheerscontract in de zin van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige overheidsbedrijven waarin openbare dienstverplichtingen worden vastgelegd en waarvan de uitvoering de betaling van vergoedingen voor gemaakte kosten en/of de verlening van exclusieve rechten rechtvaardigt.

Prestatiedialoog: proces dat wordt overeengekomen tussen de operator die verantwoordelijk is voor de exploitatie van de vervoersdiensten en de overheid die de concessie verleent, met het oog op een voortdurende verbetering van de prestaties tijdens de looptijd van het contract, met name door middel van mechanismen voor meting, rapportage, analyse en correctie.

Prestatiegebied: activiteitsgebieden die deel uitmaken van de concessie waarvoor openbaredienstverplichtingen zijn vastgesteld en doelstellingen zijn bepaald.

Openbaredienstverplichtingen: door de overheid opgelegde vereisten die tot doel hebben diensten van algemeen belang in het personenvervoer te waarborgen, die een hoger aanbod kennen, veiliger, kwalitatief beter of goedkoper zijn dan de diensten die louter door de marktwerking hadden kunnen worden geleverd.

Specificaties: bepaling door de overheid van de doelstellingen, de reikwijdte en het toepassingsgebied van de openbaredienstverplichtingen van toepassing voor het verlenen van openbare diensten voor personenvervoer evenals van de beginselen van de toekomstige prestatiedialoog

1. Achtergrond en wettelijke kader

Dit document wordt ten informatieve titel gepubliceerd voorafgaand aan de procedure voor de onderhandse aanbesteding, voor een periode van tien jaar, van een openbaredienstencontract voor openbare vervoersdiensten voor personenvervoer per spoor in België.

Met dit document legt de Belgische federale overheid de specificaties vast van de verplichtingen die van toepassing zijn op het verlenen van openbare personenvervoersdiensten per spoor op het Belgische grondgebied en het toepassingsgebied daarvan, overeenkomstig artikel 2 bis van de Europese Verordening nr. 1370/2007 betreffende het openbaar personenvervoer per spoor en over de weg¹.

Het toekomstige contract zal betrekking hebben op de concessie van openbare personenvervoersdiensten per spoor, geregeld door de bovengenoemde Verordening nr. 1370/2007 en bedoeld in artikel 156 van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven².

Het voorliggend document bepaalt de doelstellingen die de overheid wenst gerealiseerd te zien in het nieuwe openbaredienstencontract te sluiten tussen de federale staat en de operator.

Het voorliggend document behelst geen verbintenis met contractuele waarde en is geen administratieve handeling met enige rechtsgevolgen. Het doet evenmin afbreuk aan de bepalingen die voortvloeien uit de Belgische en Europese spoorwegregelgeving (bv. inzake operationele veiligheid, beveiliging, enz.). Het is geen ontwerp van contract in de zin van artikel 4, § 2 van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven.

2. Doelstellingen

De wereldwijde sanitaire crisis heeft belangrijke gevolgen voor de spoorwereld. De crisis duidt – maar vergroot ook – een aantal onzekerheden waarmee de sector geconfronteerd wordt. Ze houdt echter ook een aantal kansen in voor het herschikken en de verbetering voor de spoorwegdiensten. Het uitspreken van een sterk engagement door de betrokken partijen is in deze context primordiaal om er niet alleen voor te zorgen dat de bestaande dienstverlening behouden blijft, maar ook om een langetermijnvisie op te bouwen om de rol en het gebruik van het spoorvervoer te versterken.

Het doel van de concessie is de toegankelijkheid van het grondgebied te versterken via efficiënte, aantrekkelijke en veilige spoorwegdiensten die de ruggengraat van het openbaar vervoer in België vormen. Ze zorgt voor de ontwikkeling van een performant vervoersaanbod dat op een kwalitatieve wijze beantwoordt aan de mobiliteitsvraag. Ze draagt bij tot een modale shift naar de trein, en zo ook naar het openbaar vervoer en naar de actieve modi. Zo wordt duurzame mobiliteit binnen het bereik van zoveel mogelijk mensen gebracht.

Deze algemene doelstelling wordt vertaald, binnen het kader van de activiteiten die deel uitmaken van de concessie, in de volgende operationele doelstellingen:

1. Het gebruik van de trein op elk moment van de dag, door de week en in het weekend verhogen, de klantenbasis diversifiëren, op deze manier de modale shift naar het openbaar vervoer en actieve vervoermodi bevorderen en het aandeel van het spoor in de verplaatsingen helpen toenemen.
2. Het continu verbeteren van de dienstverlening aan de reizigers op het vlak van spooraanbod (onder andere meer vroege, laatavond-, en weekendverbindingen), deur tot deur reistijd, betrouwbaarheid en stiptheid, comfort, integrale toegankelijkheid, communicatie met de reizigers, veiligheid en digitalisatie.
3. De in het spoorwegsysteem geïnvesteerde middelen optimaal gebruiken met het oog op de verbetering van de kwaliteit en de kwantiteit van het dienstenaanbod, afgestemd op de behoeften van de reizigers en de realisatie van productiviteits- en efficiëntiewinsten.

¹ [Link naar de Europese Verordening nr. 1370/2007 betreffende het openbaar personenvervoer per spoor en over de weg.](#)

² [Link naar de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven.](#)

4. Samenwerken met andere openbaarvervoermaatschappijen en andere partners ten einde de toegankelijkheid van stations voor verschillende vervoermiddelen, waaronder fietsen, te verbeteren en van stations levende plekken te maken die de intermodaliteit bevorderen.
5. Het ontwikkelen van een dynamisch personeelsbeleid dat inzet op de continue opleiding van de werknemers, gelijke kansen, promotie van diversiteit en de strijd tegen sociale dumping (onderaannemers inbegrepen).
6. Een innoverend industrieel apparaat uitbouwen, gericht op een sober en efficiënt gebruik van hulpbronnen en grondstoffen, het besparen van energie, de ontwikkeling van hernieuwbare energiebronnen en nieuwe technologieën om de negatieve impact van zijn activiteiten op het milieu te beperken en daarenboven een actieve rol gaan te spelen in het behoud van het klimaat en de biodiversiteit.

3. Kenmerken van de concessie

3.1 Algemene beginselen

De concessie geeft recht op overheidssubsidies in het kader van openbardienstverplichtingen.

- 3.1.1 Het contract is tegen nettokosten. De directe en indirecte commerciële opbrengsten die worden behaald in verband met de activiteiten die binnen het toepassingsgebied van de concessie vallen, worden door de concessiehouder verworven, tenzij anders is bepaald.
- 3.1.2 In het contract worden de wederzijdse verbintenissen van de partijen uitgewerkt. De concessiehouder moet voldoen aan de openbardienstverplichtingen (met name wat betreft het niveau van dienstverlening) die verbonden zijn aan elk prestatiegebied zoals vastgelegd in het contract. Het contract legt de modaliteiten vast voor een eventuele aanpassing van deze verplichtingen tijdens de geldingsduur van het contract.
- 3.1.3 Het contract bepaalt, voor elk prestatiegebied, de parameters voor de berekening van de overheidssubsidies waarop de uit hoofde van de concessie verrichte diensten recht geven, alsook, in voorkomend geval, de wijze waarop deze parameters tijdens de concessieperiode kunnen worden aangepast.
- 3.1.4 Het contract bevat een exhaustieve opsomming van de exclusieve rechten die aan de concessiehouder kunnen worden verleend.
- 3.1.5 Het contract voorziet de modaliteiten voor de financiering en de opvolging van de investeringen.
- 3.1.6 Het contract bepaalt hoe moet worden nagegaan of de netto financiële effecten van de openbardienstverplichtingen niet worden overgecompenseerd door overheidssubsidies. Daartoe bepaalt het contract hoe de kosten, de directe en indirecte commerciële opbrengsten en de overheidssubsidies over de verschillende onder de concessie vallende activiteiten worden verdeeld.

3.2 Voortdurende verbetering van de prestaties

De concessie is gericht op een voortdurende verbetering van de prestaties.

- 3.2.1 Voor elk prestatiegebied worden kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen vastgesteld op basis van een rigoureuze en verifieerbare methodologie en wordt een traject voor prestatieverbetering uitgestippeld. Deze doelstellingen worden onder andere voor de volgende thema's opgemaakt: tevredenheid van de reizigers, vervoersaanbod, betrouwbaarheid en stiptheid, comfort, toegankelijkheid van de diensten, intermodaliteit/multimodaliteit, veiligheid, communicatie met de reiziger, samenwerking met stakeholders, kostenefficiëntie, beheer van activa, en productiviteitsgroei. Wanneer

relevant, zoals bijvoorbeeld op het vlak van stiptheid, worden gemeenschappelijke doelstellingen, gebaseerd op dezelfde methodiek, opgelegd aan de openbaredienstoperator en de infrastructuurbeheerder.

- 3.2.2 De doelstellingen op het gebied van inclusie, sociale verantwoordelijkheid en de verbetering van de milieu- en energieprestaties (ecodriving, energieprestaties van onder andere het rollend materieel en de gebouwen, energiebevoorrading, afvalpreventie en -beheer, behoud van de biodiversiteit...) worden bepaald, alsook de opvolgingsmodaliteiten om de vooruitgang in deze domeinen vast te stellen.
- 3.2.3 Tussen de bevoegde overheid en de concessiehouder wordt op regelmatige basis een prestatiedialoog tot stand gebracht. Het contract beschrijft het verloop van deze dialoog en de methode die wordt toegepast om deze dialoog te garanderen.
- 3.2.4 Het contract voorziet in evenredige stimulerings- en, in voorkomend geval, sanctiemechanismen met betrekking tot de naleving van het beoogde traject, alsmede in aanpassingsmechanismen tijdens de looptijd van de concessie. Er worden kritieke prestatie-indicatoren (KPI) vastgelegd om de prestaties te analyseren en te kijken of de in het contract vastgelegde doelstellingen al dan niet behaald worden. Aan elk van deze doelstellingen worden duidelijke drempels gekoppeld:
- Een ondergrens: de minimaal noodzakelijke drempel om van een goede/aanvaardbare openbare dienstverlening te kunnen spreken;
 - Een streefwaarde: waarde noodzakelijk om van een zeer goede openbare dienstverlening te kunnen spreken;
 - Een bovengrens: als de KPI deze grens bereikt spreekt men van een uitstekende openbare dienstverlening.

Indien de waarde van een KPI onder de ondergrens komt, is een boetesysteem van toepassing. Vooraf wordt een proces voor het opsporen en corrigeren van eventuele afwijkingen in de prestaties opgezet. Indien de waarde van de KPI hoger ligt of gelijk is aan de bovengrens, kan een bonus toegekend worden. De modaliteiten hieromtrent worden in detail beschreven in het af te sluiten overeenkomst.

- 3.2.5 De concessie bepaalt de modaliteiten die ervoor zorgen dat de bevoegde overheid over de noodzakelijke informatie beschikt zodat zij de in het openbaredienstencontract vastgelegde KPI's kan berekenen en analyseren. De overheid publiceert jaarlijks een rapport met de resultaten van de KPI's en een overzicht of de doelstellingen al dan niet behaald werden. Indien de doelstelling niet werd behaald voorziet de concessiehouder een plan van aanpak om de waarde van de KPI te verbeteren.
- 3.2.6 Er wordt een diepgaande tussentijdse evaluatie (*mid-term review*) georganiseerd ten laatste vijf jaar na de start van de concessie

3.3 Looptijd

De concessie wordt verleend voor een periode van 10 jaar. De ingangsdatum wordt bepaald door het contract.³

3.4 Reikwijdte

De concessie geldt in eerste instantie voor het volledige grondgebied, zonder afbreuk te doen aan de uitoefening van het toegangsrecht tot het spoornet van andere spoorwegondernemingen.

³ Onder voorbehoud van bevestiging door het Koninklijk Besluit ter goedkeuring van het contract.

Tegelijkertijd behoudt de regering zich het recht voor om een andere operator van openbare dienst aan te duiden in het kader van een pilootproject in Vlaanderen én een pilootproject in Wallonië. Van zodra alle modaliteiten voor deze pilootprojecten zijn gedefinieerd en één of twee andere operatoren van openbare dienst worden aangeduid zal de scope van het grondgebied waarop de directe toewijzing van toepassing is worden aangepast.

3.5 Prestatiegebieden

De concessie bepaalt prestatiegebieden. Voor elk prestatiegebied worden openbaredienstverplichtingen vastgelegd.

3.5.1 *Regulier binnenlands vervoersaanbod*

De concessie bepaalt de categorieën diensten, het volume van treinenproductie en het groeitraject ervan tijdens de concessie, de normen inzake frequenties en amplitude evenals de modaliteiten voor het opstellen, het goedkeuren en de evaluatie van het vervoersplan. Ter informatie: het jaarlijkse productievolume gepland bij de start van de dienstregeling op 11 december 2022 bedraagt 84,5 miljoen treinkilometers toegankelijk voor de reizigers. De herinvestering van behaalde productiviteitswinsten en opbrengsten uit toegenomen reizigersaantallen ondersteunt de ontwikkeling van het sporaanbod, onder andere in en rond de stedelijke agglomeraties.

3.5.2 *Grensoverschrijdende vervoersaanbod tussen België en de buurlanden.*

De concessie organiseert de continuïteit van de grensoverschrijdende bediening. Op de begindatum van de concessie zijn de volgende grensoverschrijdende bestemmingen opgenomen: Rijsel via Moeskroen en Doornik, Luxemburg via Athus-Rodange, Arlon en Gouvy, Aken, Maastricht, Roosendaal alsook onder voorwaarde van evaluatie Maubeuge en Breda. De bevoegde Belgische en buitenlandse overheden blijven bevoegd om specifieke bilaterale overeenkomsten te sluiten of te wijzigen overeenkomstig artikel 1, § 2, van de Europese Verordening 1370/2007 betreffende het openbaar personenvervoer per spoor of over de weg.

3.5.3 *Rollend materieel*

De concessiehouder is verantwoordelijk voor het ter beschikking stellen van rollend materieel dat voldoet aan de verplichte technische eisen en veiligheidsvoorwaarden voor de exploitatie van het net waaronder de treinbesturingsuitrusting aan boord (ETCS) en aan de geldende normen inzake toegankelijkheid. De concessiehouder is verantwoordelijk voor het lichte en zware onderhoud van het rollend materieel. De concessiehouder is gedurende de gehele concessie verantwoordelijk voor het ter beschikking stellen van voldoende capaciteit. Bovendien worden in de concessie specifieke eisen gesteld inzake het gebruik van het rollend materieel en voorzieningen voor de klanten.

3.5.4 *Vervoerbewijzen*

De concessie voorziet in verplichtingen op vlak van tarifiering en toegankelijkheid van verkoopkanalen. De gereguleerde tarifaire formules omvatten in ieder geval de standaard tweede klasse tickets, de abonnementen voor woon-werk en woon-school verkeer evenals de formules, kortingen en voordelen onderworpen aan specifieke regels voor sociale redenen alsook voor bepaalde doelpublieken zoals bijvoorbeeld jongeren.

De concessie moedigt het ontwikkelen van een éénvorming ticketsysteem door de verschillende vervoersoperatoren aan en bevordert geïntegreerde tarieven, met name in stedelijke gebieden. Zij specificeert de beginselen van de samenwerking tussen de betrokken operatoren.

3.5.5 Onthaal van de reizigers

De concessie bepaalt de onthaal- en begeleidingsdiensten voor reizigers om hun reis te vergemakkelijken en hun ervaring tijdens de hele reis te verbeteren.

De concessie definieert categorieën van stations op basis van objectieve criteria en bepaalt hiervoor uitrustingsnormen, vormen van fysieke aanwezigheid en het aanbod aan diensten ter beschikking van de reizigers. Eisen worden bepaald met betrekking tot toegankelijkheid en intermodaliteit binnen een globale en coherente aanpak (treinen, perrons, verkoopautomaten, stations en omgeving, overstap met ander openbaar of gedeeld vervoer, parking voor de fiets of de wagen...).

De concessiehouder is verantwoordelijk voor het verspreiden van de reisinformatie aan de reizigers zowel in normale omstandigheden als in het geval van een verstoring. De concessiehouder verzekert de veiligheid van reizigers en personeel in de treinen en de stations, onder meer door een actief preventiebeleid van het risico op conflict en agressie.